

La campanya “Envàs, on vas?” mostra els límits de la gestió dels envasos

La nova campanya de comunicació ambiental sobre gestió de residus s'ha centrat un cop més en els residus d'envasos domèstics. Els envasos domèstics semblen ser la fracció dels residus que més preocupa les administracions i que més espai ocupen en el migrat debat públic sobre els residus i la seva gestió. Tanmateix, si anem una mica més enllà veurem que les raons de la campanya estan lluny d'obeir a raons “públiques”, en el sentit d'avançar cap a una millor gestió col·lectiva dels residus.

A diferència de les campanyes comunicatives anteriors, la present campanya se centra no tant mirar de fer augmentar la participació de la població en la recollida selectiva sinó en reduir la quantitat del que, en l'argot del gremi, s'anomenen “impropis”; aquells residus que “embruten” els residus que són separats per a reciclar.

En el cas de la matèria orgànica sembla evident que trobar-se una bossa de plàstic, una pila o una llauna dificulten el seu reciclatge (compostant-los, per exemple). Però en el cas dels envasos, dificulta el seu reciclatge una paella o un got de vidre si estan fets del mateix material que pretenem recollir?

Per què aquest canvi?

La recollida selectiva dels envasos està basada en el fet que els envasadors es fan càrrec d'una part del cost econòmic de la gestió dels seus residus. Per a fer-ho, cada envàs que es posa en el mercat paga un import (menys d'un cèntim per envàs de mitjana) per contribuir al cost de la recollida, transport i reciclatge dels envasos recollits selectivament i al cost de les campanyes informatives. Per identificar els envasos que tenen “dret a ser reciclats” s'utilitza el que s'anomena “punt verd”, els símbol de les dues fletxes entrelligades que podem trobar en envasos com ampolles de begudes, llaunes de cervesa, brics de llet, bosses de plàstic.

Seguint aquesta lògica, a més envasos recollits, millor nivell de reciclatge (benefici social), però també més cost per als envasadors (cost privat). Però si hi ha elements que no són envasos, els costos de la recollida selectiva augmenten per als envasadors perquè es recullen també materials que no han “cotitzat”. Per tant la campanya, no busca augmentar la quantitat de materials reciclats (l'objectiu social per tal de reduir els residus i els impactes ambientals d'abocadors i incineradores) sinó fer baixar els costos de la gestió dels residus d'envasos (en benefici de les empreses que posen els envasos al mercat) encara que sigui a costa d'excloure materials que poden ser reciclables.

Com és que la campanya la fa el Govern si el benefici és per a les empreses envasadores?

La raó és que les empreses envasadores no gestionen directament la recollida i tractament dels residus d'envasos recollits selectivament sinó que ho fan les administracions (ajuntaments, mancomunitats i consells comarcals) i els envasadors les compensen parcialment pels costos que suposa als pressupostos públics la gestió dels seus residus. Efectivament, l'administració pública està actuant com a “subcontractada” pels envasadors per recollir els residus que ells produeixen i com a tal és compensada econòmicament.

Per a fer-ho, els envasadors s'agrupen en dues organitzacions: Ecoembes pels envasos que han d'anar al contenidor groc (metall, plàstic i brics) o al contenidor blau (paper i cartó) i Ecovidrio pels envasos que han d'anar al contenidor verd (vidre). Aquestes dues organitzacions signen convenis on s'estableixen els imports que percebran les administracions públiques que fan la feina. I a les clàusules dels convenis s'estableix que si els impropis són massa elevats, les administracions seran penalitzades econòmicament; percebran menys diners per la mateixa feina.

Aquest model, definit en la Llei de residus de 1997, converteix l'administració pública treballa en un proveïdor extern de serveis per al sector privat amb unes condicions determinades per les empreses envasadores. I aquestes no volen fer-se càrrec de residus separats selectivament que elles no hagin posat al mercat. Tot plegat no és més que un altre exemple de subordinació de l'administració pública a la lògica de l'empresa privada; de renúncia a complir uns objectius col·lectius per passar a satisfer uns interessos que són privats. La modificació de la Llei per tal de corregir aquesta situació hauria de ser una prioritat dels propers mesos.

“Si no ets envàs pregunta on vas”

La sensació que té la ciutadania després d'haver vist o sentit els anuncis de la campanya és d'una certa perplexitat perquè es pensava que posant el plàstic, el metall i el vidre on li demanen ja ho feia bé. I ho fa bé!

El model de separació actual no és intuïtiu perquè no obeeix a la lògica d'aconseguir recollir el màxim de materials reciclables sinó que té el doble objectiu de minimitzar els costos privats dels envasadors alhora que prestigia els envasos d'usar i llençar. Un got, un test, una paella, una joguina que siguin de vidre, plàstic o metalls són reciclables; es poden reciclar i es reciclen si van a les plantes de tractament però els envasadors no volen fer-se càrrec del seu cost i han decidit unilateralment que aquests productes s'han d'enviar al contenidor de rebuig (i posteriorment a abocadors i incineradores). Amb aquesta campanya no es promou el reciclatge i la reducció dels residus sinó tot el contrari i a més, a costa de fer cada cop més complicada la seva separació. Un exemple: un raspall de dents s'hauria de posar al contenidor de rebuig mentre que el seu envàs (molt més lleuger) s'hauria de posar al contenidor de recollida selectiva. I si aspirem a la màxima participació ciutadana en la recollida selectiva els sistemes han de ser senzills i les instruccions han de ser clares i les ha de poder entendre tothom, independentment de l'edat, formació, nivell cultural.

L'excusa és l'eficàcia i el cost, però la realitat és que el sector privat ha segrestat el que hauria de ser un model de recollida selectiva per a tots els materials reciclables.

Ens podem permetre un model de recollida selectiva que contempli no separar productes reciclables?

Vetllar pels aspectes econòmics de la gestió dels seus residus d'envasos és un objectiu legítim pels envasadors però no hauria de ser l'objectiu principal de l'administració. El model actual de recollida selectiva ha estat un primer pas però potser és hora de redefinir-lo i retornar-lo al seu objectiu de ser un sistema de recollida per a tots els materials reciclables. No seria més adequat incorporar una tarifa tipus “punt verd” pels fabricants de paelles o de joguines i incorporar-los als circuits de recollida selectiva pagant la part proporcional que els pertoca. O per als mobles, per pagar el costós servei de recollida de trastos.

O potser un sistema on a la ciutadania se li demanes separar la matèria orgànica, el vidre i el paper, materials tots ells fàcilment identificables. De la resta ja se n'ocuparia l'administració tot distribuint responsabilitats econòmiques entre els fabricants dels diferents productes però sense excloure'n cap.

I pel que fa als envasos, cal recordar que el principal problema no és si un paella va a parar al contenidor de recollida selectiva sinó que la major part dels envasos (un 60% el 2010) que es posen al mercat van a parar a abocadors o incineradores, és a dir que els recursos (escassos) que hem utilitzat per a fabricar-los (petroli, metalls, polpa de paper) es perden. Per exemple, dels 51 milions d'envasos de begudes que cada dia es posen al mercat espanyol, 28 milions s'aboquen, s'incineren o s'abandonen en el nostre entorn. Aquest és el veritable repte que hauríem d'afrontar.

A més, l'abocament o incineració d'aquests envasos no recollits selectivament, té uns costos que no els paguen els envasadors (un altre problema de la Llei d'envasos) si no les administracions (i per tant els ciutadans).

Redreçar aquesta situació hauria de ser el principal objectiu de l'administració pel que fa a la gestió dels residus d'envasos. I hi ha alternatives. Si després de quinze anys de recollida selectiva encara no hem aconseguit reduir i reciclar la major part dels envasos d'usar i llençar potser hauríem d'explorar altres vies com els sistemes de retorn que tenen nivells de recuperació d'envasos del 95% o els impostos ambientals que han reduït el consum de bosses d'un sol ús fins a un 80%. I d'aquesta manera aconseguir que els envasadors es facin càrrec de tots els costos que tenen per a les administracions la gestió dels residus d'envasos, es recullin o no selectivament, i que embruten carrers, places, platges i espais naturals.

Amb aquest article no voldríem, en cap cas, generar desencís sinó obrir una reflexió sobre les limitacions i aspectes a millorar en el model de gestió de residus.

L'objectiu hauria de ser avançar cap al residu zero; un futur on no es posés en el mercat cap producte que no fos reutilitzable, reciclable o compostable i que distribuís responsabilitats econòmiques de manera justa i transparent deslliurant l'administració d'unes càrregues que no els haurien de correspondre.

Molins de Rei, 11 de gener de 2013